

- Biblioteca Febroniana 314, «ATCA». 3 (1984), ps. 7-11.
- PÉREZ 1957 Lorenzo PÉREZ, *Fray Lucas Wadding, postulator de la Causa de Beatificación de Ramón Llull (1638)*, «Estudios Lulianos», I, 2 (1957), ps. 262-268.
- PÉREZ 1958 —, *Fray José Hernández, O.F.M., postulator de la Causa de Beatificación de Ramón Llull (1688-90)*, «Estudios Lulianos», II, 1 (1958), ps. 83-105.
- PÉREZ 1958-1970 —, *Los fondos manuscritos lulianos de Mallorca*, «Estudios Lulianos» (1958-1970), II, ps. 209-226, 325-334; III, ps. 73-88, 195-214, 297-320; IV, ps. 83-102, 203-212, 329-346; V, ps. 183-197, 325-348; VII, ps. 89-96, 217-222; XIV, ps. 237-242.
- PÉREZ 1961 —, *Los fondos lulianos existentes en las bibliotecas de Roma*, Publicaciones del Instituto de Estudios Eclesiásticos en Roma, «Subsidia», 3 (Roma, Iglesia Nacional Española, 1961).
- RD Elies ROGENT i Estanislau DURAN, *Bibliografía de les impressions lul-lianes*, proemi, addicions i índex de Ramón d'ALÒS-MONER (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1927).
- TARRÉ 1941 José TARRÉ, *Los códices lulianos de la Biblioteca Nacional de París*, «Analecta Sacra Tarraconensia», 14 (1941), ps. 155-182.
- TORRES AMAT 1836 Fèlix TORRES AMAT, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Cataluña* (Barcelona, Imprenta de J. Verdaguer, 1836) (N'hi ha edició facsímil: Barcelona-Sueca, Curial, 1973; «Documents de Cultura-Facsímils»).
- VILLARONGA Y FERRER 1909-1910 Francisco VILLARONGA Y FERRER, *Las cien proposiciones atribuidas por Eymerich al Beato Lull*, «Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana» (1909-1910), 12, ps. 248-252, 262-264, 283-288, 299-302, 316-319, 321-324, 344-346, 353-355, 373-376; 13, ps. 4-9, 24-27, 51-53, 78-80, 111-116, 129-133.

Sobre l'edició de textos: a propòsit d'una nota de Veny-Mesquida i les edicions de Foix, *per Jaume Vallcorba*

Al número 67 d'«Els Marges», d'octubre de 2000, s'hi publica una nota de Joan R. Veny-Mesquida, *Sobre l'edició crítica de textos contemporanis: a propòsit dels textos del Diari 1918 de J. V. Foix publicats a Quaderns Crema*, en la qual, l'autor, tot i advertir que «l'anàlisi... no serà especialment exhaustiva i detallada» i que no n'ha fet «cap examen minuciós», pretén de desautoritzar l'edició de Foix presentada a Quaderns Crema, en franca oposició amb la que ha anat a càrrec d'Edicions 62. No entraré ara, ni en detall ni globalment, en el bosc que hi desplega,

qui sap si amb la intenció de fer-hi perdre algun excursionista incaut. No hi entraré perquè potser hauria de fer com Hansel i Gretel i, la veritat, m'estimo més guardar-me les molles per a un altre àpat. La nota conté, tanmateix, un parell d'afirmacions que crec absolutament necessari de corregir, simplement perquè s'allunyen de la veritat.

Posem les coses en clar: que Foix semblava descontent amb les edicions de la seva obra precedent ho demostren els contractes firmats amb Quaderns Crema per a una nova edició. Aquests contractes són un fet

incontrovertible. Com també ho és, per deixar-ho en el terreny més general i de primer cop d'ull, que la llista de títols que va presentar Quaderns Crema no era la mateixa que hi havia a les obres poètiques publicades per Edicions 62 (s'hi trobava *Catalans de 1918* però no *Escenificació de cinc poemes*), i en canvi sí (oh, sorpresa!) que ho és ara, en la nova edició que la mateixa editorial acaba de posar a la venda. (I ja que parlem d'aquella primera edició, tot i que ara només ens serveixi per il·luminar una actitud, Veny-Mesquida no és gaire respectuós amb la veritat quan afirma que algunes de les correccions que proposa l'edició de Quaderns Crema són presents ja a les *Obres completes* d'Edicions 62. Hi són, naturalment, quan l'edició d'aquestes obres va ser posterior a la meua, però no a l'inrevés.) El fet és doncs que Foix em va encarregar l'edició de la seva poesia i, per tal de determinar el text que calia imprimir, em va donar inicialment dues eines: la primera, una còpia de l'edició que Nauta havia preparat de la seva obra poètica el 1964 amb esmenes manuscrites seves (edició que el poeta em va regalar i que conservo, com és natural. Per cert, si les errates de Nauta haguessin estat corregides a la d'Edicions 62, per què em va donar l'edició de Nauta i no la d'Edicions 62? I ja que hi som, aquest text, no és per ventura l'últim controlat per l'autor que reclamava Veny-Mesquida?). La segona va ser un curiós document, del qual, al seu torn, caldrà fer història. Gabriel Ferrater (un dels primers entusiastes de Foix i, juntament amb el meu pare, dels primers que me'n va parlar), ens va explicar a la Universitat Autònoma de Sant Cugat que, tot llegint l'edició de Nauta, hi havia trobat un seguit d'errors. Aquests errors els havia passat a màquina en un full de paper que li havia enviat a Foix, i que aquest li havia tornat amb correccions (val a dir que, a més d'aquesta llista, Ferrater ja li havia fet notar algun defecte, com el vers coix de *Sol, i de dol*, que Foix va esmenar, com ens explica a *Sobre el llenguatge*). Fins aquí,

doncs, Ferrater. El que no crec que Ferrater arribés a saber és que Foix havia fet una fotocòpia d'aquell primer full i que havia anat responnent-se amb més tranquil·litat les qüestions que s'hi presentaven, donant-li solucions de vegades diferents a les que li havia donat. Aquesta última llista va ser la que Foix em va donar (i que també constitueix un «control» de l'autor sobre la seva obra). I no es correspon del tot amb la que es conserva a l'arxiu Ferrater, de la qual jo no n'havia tingut mai notícia fins fa ben poc i que és la que ha vist Veny-Mesquida. Però és que Veny-Mesquida ni tan sols no imagina que hi ha dues llistes, cosa que hauria pogut saber amb facilitat si no hagués partit dels apriorismes que li fan de sustentació. Perquè aquesta llista la tinc jo. I, evidentment, en el cas que hi hagi dues versions d'un mateix problema, quina ha de comptar per bona a l'hora d'editar? La que el poeta va donar a un amic responnent uns dubtes que aquell li plantejava o bé aquella altra que el poeta dóna al seu editor i que li ha de servir precisament per fixar el text d'una edició tal com l'autor ha decidit que la vol? La resposta, als ulls del sentit comú, és inequívoca.

Ara bé: a més d'aquells errors detectats n'hi havia d'altres, que ni Foix ni Ferrater havien advertit, cosa que reconeix el mateix Veny-Mesquida. La manca d'un vers a un poema d'*Onze nadals i un cap d'any*, versos sencers de *Les irrealms omegues* i d'altres de menys importants. Tothom recorda com, fa uns anys, se subratllava el to «medievalitzant» de Foix. Em sembla recordar que fins i tot hi havia qui deia que Foix «escrivia en provençal». Això em va servir per ironitzar dient que, en la correcció del text, se l'havia de tractar com si fos un medieval, ironia que no sembla, a la vista del text de Veny-Mesquida, que s'hagi entès, si més no per ell. En qualsevol cas, era evident que calia fer una feina un pèl més complexa que la inicialment prevista. Aquí Foix em va donar originals i mecanoscrits per tal de poder trobar-hi allò que hi man-

cava o que hi havia estat deturpat. D'aquí la meua feina de restaurador. Però les esmenes, cercades amb esperit detectivesc, li van ser, com és natural, posades en consideració, i ell les va aprovar. I, a més a més, vaig plantejar al poeta un altre seguit de problemes del tot nous i de tota mena no detectats amb anterioritat, que van ser resolts sobre la marxa.

I aquí és on Veny-Mesquida falta a la veritat. Afirmar que «resultaria del tot excessiu i fins i tot de mal gust posar en dubte la lucidesa de Foix —que tenia noranta anys quan Vallcorba començà a publicar la sèrie de l'*Obra poètica*— a l'hora d'«acceptar» els canvis proposats per Vallcorba, però val la pena de tenir present que alguns dels paradigmes que segueixen les modificacions de l'editor han estat aplicats *amb posterioritat* a la mort de Foix». Això és simplement fals. Basta adonar-se que, els canvis veritables i substancials (no les esmenes mecàniques), es produeixen *només* en vida de Foix. I ara pots val la pena de desfer alguna innocentada: aquests canvis *són de Foix*. De qui es pensaven que eren? A qui, amb dos dits de front, se li acudiria de tocar un sol mot de Foix posant-n'hi un que li semblés més «bonic» o més «correcte»? Evidentment a ningú, i menys encara a mi. Però Veny-Mesquida falta a la veritat quan diu que sí que ho he fet, tot i que ha sabut veure que en els comptadíssims i escassíssims casos en què el text no feia sentit i hi he aventurat una solució personal —puix que Foix ja era mort i no se li podia consultar res—, no m'he estat de dir-ho ben clar a l'aparat (es parla de restitució «per hipòtesi»), i així ell mateix ho indica a la seva nota (pàgina 81, 1ª columna). Dit d'una altra manera, si bé Veny-Mesquida és capaç de detectar que ja mort Foix, si mai he intervingut a títol personal, ho he dit sense amagar-me'n, no s'està d'afirmar que he manipulat els textos de l'autor, ja mort, sense avisar. Hi vull tornar a insistir: això és simplement fals. Potser ara valgui la pena d'explicar succintament quina mena de canvis són i d'on

surten. Em bastaran un parell o tres d'exemples, tots tres del mateix llibre, per fer-ho curt: A *Les irreals omegues* s'hi llegia «Amb creus imperatius, i el sol als cims» (XIII, 5) o «Heu mutilat icons, i això us conhorta» (IX, 37). És a dir, dues faltes de concordança gramatical (les «creus» són sempre femenines, i una cosa idèntica passa amb les «icones»). Vaig fer notar a Foix aquest fet, i và ser ell qui, sense dubtar-ho ni un instant, va compondre els versos que han sortit a l'edició de Quaderns Crema, i va convenir que només se'n faria un esment vague i no detallat (i això a suggeriment meu). O, quan vaig fer-li notar que en un poema compost bàsicament per períodes de sis síl·labes s'hi llegia, al vers final, l'heptasíl·lab «no ens deixa veure la llum», Foix va canviar-lo, també immediatament, per l'hexasíl·lab «ens amaga la llum», més d'acord amb la mètrica del poema (XIII, 50). Té raó en part Veny-Mesquida quan diu que aquests canvis no són atestats a l'aparat: sí que hi són, però només hi són referits a 1964, és a dir, a l'última edició que es pren com a vàlida, i hi són referits només a 1964 *voluntàriament*, amb l'esperança que qui hagués de veure què passava ja ho veuria. Encara avui considero que no em vaig equivocar. I, contra el que afirma Veny-Mesquida, l'autor era viu quan el llibre que conté aquests canvis va aparèixer. Ara bé: això ell ho ha d'haver observat perfectament (és clar que ja adverteix que no ha llegit «minuciosament», però els canvis tanmateix també afecten el *Diari 1918*, que ell ha treballat a la seva tesi doctoral), i ha d'haver vist que aquestes modificacions *solament* es donen quan Foix és viu, i mai quan ja és mort. L'escàndol es produeix en veure que Veny-Mesquida ha observat perfectament que, a partir d'un moment, comencen a aparèixer *sics* a l'aparat crític quan s'observa algun anacolut, alguna concordança *ad sensum* o alguna altra irregularitat que abans han estat corregides, i no ha volgut comprovar si aquest moment coincideix amb la mort del poeta. I, en no adonar-se'n o

no voler-se'n adonar, ho aprofita per renyar-me novament, i diu que ni en aquest punt no he estat coherent (a la pàgina 93). Hi havia, en efecte, força coses a tocar en els textos de Foix (coses que hauria hagut de veure un corrector atent), coses que s'havien de fer saber al poeta per tal que les esmenés, i Gabriel Ferrater no era corrector ni en volia exercir, sinó que en el seu cèlebre full tan sols formulava preguntes per tal de llegir de la manera més competent possible els textos foixians. I una de les meves feines va ser posar a disposició de Foix aquest corrector. Els *sics* actuals haurien estat probablement —vaja, amb tota seguretat— corregits per Foix si hi haguéssim estat a temps, però no hi vam ser, demostració fefaent fins allà on pugui ser-ho de la meua manca d'esperit «intervencionista». Perquè, comptat i debatut, vaig treballar amb Foix com ho faig habitualment amb molts autors de Quaderns Crema. L'absurd de la pretensió de Veny-Mesquida (atribuir-me «intromissions de l'editor») es fa encara més gran si s'observa la trajectòria editorial que he seguit els últims vint-i-dos anys, durant la qual, quan he editat textos d'autors morts sense editor interposat, he manifestat sempre en veu alta i per escrit (i ho continuo fent avui, contra la pràctica habitual en altres llocs) que cal mantenir escrupolosament tant la morfologia com la sintaxi dels textos que es reproduïen, i que només s'ha d'intervenir en les errates advertides, en l'ortografia i la puntuació, a favor de la sintaxi. I és sabut per tot aquell que ha treballat amb mi que he defensat aquesta pretensió com a base i sustentació de la bona feina editorial. No sé a què pot venir ara que s'afirmi que faig el contrari.

I és que, finalment, Veny-Mesquida no ha tingut en compte un fet fonamental que invalida el nucli de la seva argumentació: que vaig treballar amb Foix mentre va viure de manera continuada, seriosa i permanent, i em consta que va apreciar la meua feina (si bé haig d'acceptar que considerava d'ordre menor els problemes relacionats

amb la puntuació). I va fer constar aquesta confiança: en privat a les dedicatòries que em va fer als volums a mesura que van anar sortint, i públicament amb la seva presència i el brindis que va fer a la festa de Quaderns Crema en ocasió del cinquè aniversari de l'editorial una nit freda d'hivern (n'hi ha unes quantes fotografies). I n'és també mostra el fet que, quan va fer un llibre inèdit, les *Cròniques de l'ultrason*, volgués que fóssim Pere Gimferrer i jo mateix qui li indiquéssim (ell era en aquell moment gairebé del tot cec i no podia ni llegir ni molt menys corregir proves, per això és pintoresc que s'afirmi el contrari) les possibles repeticions, els possibles anacoluts i els possibles errors. I que volgués que el llibre sortís a Quaderns Crema. Li vaig proposar fer-lo com els dels Amics de les Arts, i ho va acceptar entusiasmada. Pretendre que algú pugui manipular la poesia de Foix o de qualsevol altre gran poeta viu i que aquest ho aprovi i aplaudeixi i hi brindi (i que a més lliuri un llibre seu inèdit al mateix editor i que convingui que es faci com quan se'ls editava ell mateix) és tan fora de lloc que mai no se m'hauria acudit que li pogués passar pel cap a ningú. Per cert que aquesta col·laboració es va mantenir un cop mort el poeta amb el seu hereu, el qual va anar posant a disposició meua tots els materials per continuar l'edició, amb cartes manuscrites amb segell de l'arxiu Foix que no manifesten cap mena de reserva. I ell, també, em va fer arribar els poemes a la Sra. Joana Givanel, per tal que fossin editats en volum solt (*Entre algues, d'om la mà*), abans del volum miscel·lani, de manera que es fa força difícil de comprendre el canvi sobtat de pensament i actitud que avui manifesta, si no és que ha vist una claror en un camí de Damasc similar a la que ha vist Veny-Mesquida. Tret que aquest darrer no projecti, en un automatisme psicològic perfectament estudiat, aquells «interessos que no ve al cas [*sic*] d'explicitar» que m'atribueix de manera insidiosa.

JAUME VALLCORBA PLANA